

## SPIS TREŚCI

1. Od redakcji – XXXIX tom „Studiów Płockich” ..... 9

### TEOLOGIA I PRAWO KANONICZNE

2. O. Ignacy Kosmana OFM Conv, Dwie ojczyzny, jedno przepowiadanie – patriotyzm według św. Maksymiliana ..... 13
3. Ks. Leszek Misiarczyk, ks. Paweł Sprusiński, Apostazja, zabójstwo i cudzołóstwo w praktyce pokutnej Kościoła I i II wieku ..... 29
4. Ks. Andrzej Rojewski, Śpiew i muzyka w liturgii w wykładzie A. J. Nowowiejskiego ..... 51
5. Ks. Andrzej Rojewski, Czas paschalnej pokuty ..... 61
6. Ks. Ireneusz Mroczkowski, Katecheza i moralność. Wyzwania katechetyczne w świetle *Raportu z badań przeprowadzonych przez Instytut Statystyki Kościoła katolickiego w diecezji płockiej* ... 71
7. Ks. Ireneusz Mroczkowski, Rodzina szkołą powołań kapłańskich ... 81
8. Ks. Jarosław Kamiński, Wychowanie do miłości podstawą przygotowania do małżeństwa i życia w rodzinie ..... 91
9. Ks. Tomasz Białobrzeski, Zasady postępowania w sprawie formalnego aktu wystąpienia z Kościoła katolickiego ..... 105
10. Ks. Wojciech Góralski, Sprawiedliwość, miłość i prawda u podstaw posługi sędziego kościelnego ..... 119

### FILOZOFIA I PSYCHOLOGIA

11. Ks. Tadeusz Rutowski, Decyzje błędne, ale racjonalne. Sprawa Kopernika i Galileusza ..... 127
12. Paula Grzyb-Ciupińska, Neuronalne korelaty poznania moralnego ..... 147
13. Ks. Romuald Jaworski, Magdalena Koczwarą, Duchowość teocentryczna i antropocentryczna. Refleksja psychologiczna ..... 165
14. Barbara Wangler, Doświadczenie samotności doświadczeniem osoby ..... 183
15. Cezary Wilczek, Psychologiczne aspekty ciszy i milczenia rekolekcyjnego ..... 203

### HISTORIA

16. Ks. Tadeusz Żebrowski, Książd Władysław Skierkowski (1886-1941). Folklorysta, zbieracz ludowych pieśni kurpiowskich ..... 215

17. Ks. Michał M. Grzybowski, Tadeusz Paweł Zakrzewski,  
biskup płocki (1946-1961) ..... 227
18. Ks. Tadeusz Żebrowski, Hieronim Antoni Szeptycki,  
biskup płocki (1700-1773 ) ..... 251

### SPRAWOZDANIA I RECENZJE

19. Ks. Dariusz Majewski, Konwersje na katolicyzm w diecezji płockiej  
w latach 1948-1958 ..... 271
20. Ks. Rafał Bednarczyk, Działalność wydawnicza pracowników  
Wydziału Katechetycznego Kurii Diecezjalnej płockiej  
w latach 1990-2010 ..... 275
21. Ks. Stanisław Kowalczyk (Rec.), Ks. Tadeusz Rutowski,  
Istnienie Boga osobowego w świetle realistycznej filozofii,  
Płocki Instytut Wydawniczy, Płock 2010, ss. 71. .... 307
22. Marta Waśkiewicz (Rec.), Ks. Janusz Mariański, Udział katolików  
świeckich w życiu parafii (założenia i rzeczywistość),  
Płocki Instytut Wydawniczy, Płock 2008, ss. 120. .... 311
23. Ks. Paweł Prüfer (Rec.), Janusz Mariański,  
Religia w społeczeństwie ponowoczesnym, Oficyna Naukowa,  
Warszawa 2010, ss. 295. .... 317
24. Ks. Rafał Bednarczyk (Rec.), Ks. Ryszard Knapieński,  
Aneta Kramiszewska (Red.), Credo in Deum w teologii i sztuce  
Kościołów chrześcijańskich, Towarzystwo Naukowe KUL,  
Lublin 2009, ss. 344. .... 323
25. Ks. Wojciech Góralski (Rec.), Ks. Tomasz Kaczmarek,  
„Seges Ecclesiae”. Eklezjalny wymiar w nauczaniu św. Augustyna,  
Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika  
(seria wydawnicza: *Scripta Theologica Toruniensia*, t. 13),  
Toruń 2010, ss. 242. .... 327
26. Ks. Wojciech Góralski (Rec.), Ks. Robert Bączek, Recepcja uchwał  
Soboru Watykańskiego II oraz norm Kodeksu Prawa Kanonicznego  
w prawie partykularnym Kościoła łomżyńskiego,  
Warszawa – Łomża 2010, ss. 504. .... 333
27. Ks. Ireneusz Mroczkowski (Rec.), Andrzej Derdziuk OFM Cap,  
Teologia moralna w służbie wiary Kościoła, Wydawnictwo KUL,  
Lublin 2010, ss. 411. .... 339
28. Ks. Ireneusz Mroczkowski (Rec.), Ks. Marian Pokrywka,  
Antropologiczne podstawy moralności małżeństwa i rodziny,  
Wydawnictwo KUL, Lublin 2010, ss. 455. .... 343
29. Noty o autorach ..... 347

## INDICE

1. Editoriale – trentanovesimo volume degli „Studia Płockie” ..... 9

### TEOLOGIA E DIRITTO CANONICO

2. Ignacy Kosmana OFM Conv., Due patrie, una predicazione  
– il patriottismo secondo san Massimiliano ..... 13
3. Leszek Misiarczyk, Paweł Sprusiński, Apostasia, omicidio  
ed adulterio nella prassi penitenziaria della Chiesa del I e II secolo .. 29
4. Andrzej Rojewski, Il canto e la musica nella liturgia  
nell'insegnamento di A. J. Nowowiejski ..... 51
5. Andrzej Rojewski, Il tempo della penitenza pasquale ..... 61
6. Ireneusz Mroczkowski, Catechesi e morale. Le sfide catechetiche  
alla luce del Rapporto del sondaggio fatto nella Diocesi di Płock  
dall'Istituto di Statistica della Chiesa Cattolica ..... 71
7. Ireneusz Mroczkowski, La famiglia come scuola  
delle vocazioni sacerdotali ..... 81
8. Jarosław Kamiński, L'educazione all'amore come fondamento  
della preparazione al matrimonio e alla vita in famiglia ..... 91
9. Tomasz Białobrzeski, Le norme del procedimento nella causa  
dell'atto formale d'abbandono della Chiesa Cattolica ..... 105
10. Wojciech Góralski, Giustizia, carità e verità al fondamento  
del ministero del giudice ecclesiastico ..... 119

### FILOSOFIA E PSICOLOGIA

11. Tadeusz Rutowski, Le decisioni erranee ma razionali  
(La questione di Copernico e di Galileo) ..... 127
12. Paula Grzyb-Ciupińska, I correlati neuronali  
della conoscenza morale ..... 147
13. Romuald Jaworski, Magdalena Koczwaro, La spiritualità teocentrica  
ed antropocentrica. Una riflessione psicologica ..... 165
14. Barbara Wangler, L'esperienza di solitudine  
come esperienza di persona ..... 183
15. Cezary Wilczek, Gli aspetti psicologici della quiete e del silenzio  
durante gli esercizi spirituali ..... 203

### STORIA

16. Tadeusz Żebrowski, Don Władysław Skierkowski (1886-1941).  
Folclorista, raccogliitore dei canti popolari della regione di Kurpie ... 215

17. Michał Marian Grzybowski, Tadeusz Paweł Zakrzewski,  
vescovo di Płock (1946-1961) ..... 227
18. Tadeusz Żebrowski, Hieronim Antoni Szeptycki,  
vescovo di Płock (1700-1773) ..... 251

### RELAZIONI E RECENSIONI

19. Dariusz Majewski, Le conversioni al cattolicesimo  
nella Diocesi di Płock negli anni 1948-1958 ..... 271
20. Rafał Bednarczyk, L'attività editoriale degli impiegati  
dell'Ufficio Catechetico della Curia Diocesana di Płock  
negli anni 1990-2010 ..... 275
21. Stanisław Kowalczyk (Rec.), Ks. Tadeusz Rutowski,  
Istnienie Boga osobowego w świetle realistycznej filozofii,  
Płocki Instytut Wydawniczy, Płock 2010, pp. 71. .... 307
22. Marta Waśkiewicz (Rec.), Ks. Janusz Mariański,  
Udział katolików świeckich w życiu parafii (założenia i rzeczywistość),  
Płocki Instytut Wydawniczy, Płock 2008, pp. 120 ..... 311
23. Paweł Prüfer (Rec.), Janusz Mariański, Religia w społeczeństwie  
ponowoczesnym, Oficyna Naukowa, Warszawa 2010, pp. 295 ..... 317
24. Rafał Bednarczyk (Rec.), Ks. Ryszard Knapiński,  
Aneta Kramiszewska (Red.), Credo in Deum w teologii i sztuce  
Kościołów chrześcijańskich, Towarzystwo Naukowe KUL,  
Lublin 2009, pp. 344 ..... 323
25. Wojciech Góralski (Rec.), Ks. Tomasz Kaczmarek,  
„Seges Ecclesiae”. Eklezjalny wymiar w nauczaniu św. Augustyna,  
Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika  
(serie editoriale: Scripta Theologica Toruniensia, vol. 13),  
Toruń 2010, pp. 242 ..... 327
26. Wojciech Góralski (Rec.), Ks. Robert Bączek, Recepja uchwał  
Soboru Watykańskiego II oraz norm Kodeksu Prawa Kanonicznego  
w prawie partykularnym Kościoła łomżyńskiego,  
Warszawa-Łomża 2010, pp. 504 ..... 333
27. Ireneusz Mroczkowski (Rec.), Andrzej Derdziuk OFM Cap.,  
Teologia moralna w służbie wiary Kościoła,  
Wydawnictwo KUL, Lublin 2010, pp. 411 ..... 339
28. Ireneusz Mroczkowski (Rec.), Ks. Marian Pokrywka,  
Antropologiczne podstawy moralności małżeństwa i rodziny,  
Wydawnictwo KUL, Lublin 2010, pp. 455 ..... 343
29. Note biografiche ..... 347

## XXXIX TOM „STUDIÓW PŁOCKICH”

Jeśli potraktujemy sytuację Kościoła w Polsce na początku XXI w. jako dojrzałą do nowej ewangelizacji, to niewątpliwie św. Maksymilian Kolbe może być jednym z jej wielkich patronów. W jego działaniach duszpasterskich nie brakowało zapału, twórczego poszukiwania nowych metod i odpowiednich środków. W *Roku Kolbiańskim* otwieramy więc łamy „Studiów Płockich” artykułem o patriotyzmie Ojca Maksymiliana. I. Kosmana, duchowy syn Założyciela Niepokalanowa, pokazując rozumienie patriotyzmu przez o. Maksymiliana (*Dwie ojczyny, jedno przepowiadanie – patriotyzm według św. Maksymiliana*), uświadamia nam niezwykle aktualność społecznej nauki Kościoła w dzisiejszej Europie.

Podobnie jest i z praktyką pokuty. Artykuł ks. L. Misiarczyka i ks. P. Sprusińskiego o praktyce pokutnej w pierwszych wiekach chrześcijaństwa (*Apostazja, zabójstwo i cudzołóstwo w praktyce pokutnej Kościoła I i II wieku*) ukazuje wysiłek przekładania nauki o miłosierdziu Boga w konkretne sytuacje życia społecznego tamtych wieków. Dyskutując dzisiaj na temat kary śmierci, lustracji, czy *ekskomunikowania* niektórych polityków, warto przypomnieć, co znajduje się w *Pasterzu* Hermasa i w pismach Tertuliana na temat łączenia sprawiedliwości z miłosierdziem.

Nie mniej pouczające wnioski płyną z lektury artykułu ks. A. Rojewskiego na temat śpiewu gregoriańskiego (*Śpiew i muzyka w liturgii w wykładzie A. J. Nowowiejskiego*). Autor omawia dziewiętnastowieczne poszukiwania w zakresie śpiewu i muzyki kościelnej. Podaje też racje, jakie A. J. Nowowiejski przytaczał za śpiewem gregoriańskim jako najczystsza i klasyczną formą śpiewu liturgicznego. Racje te w niczym nie straciły mocy przekonywania, co więcej, powinny być dzisiaj wzięte pod uwagę ze szczególną starannością. Nowa ewangelizacja w wielu dziedzinach życia religijno-duchowego polega na wierności tradycji. Tak jest np. z przeżywaniem pokuty w Kościele, o czym pisze ks. A. Rojewski w drugim artykule (*Czas paschalnej pokuty*).

Inaczej wygląda sprawa w dziedzinie katechizacji i duszpasterstwa powołań, które są tematem dwóch artykułów ks. I. Mroczkowskiego. W pierwszym autor ukazuje wyzwania katechetyczne wynikające z *Raportu z badań przeprowadzonych przez Instytut Statystyki Kościoła katolickiego w diecezji płockiej 2010 r. (Katecheza i moralność)*. Raport przynosi wie-

le danych, które powinny zaniepokoić nie tylko katechetów, o których mowa w artykule. Sami katecheci powinni odświeżyć swoje podręczniki i przestać moralizować na katechezie. Drugi artykuł dotyczy powołań kapłańskich (*Rodzina szkołą powołań kapłańskich*). Autor łączy kryzys powołań kapłańskich z niemniej groźnym kryzysem rodziny w Polsce i w Europie. Proponuje wspólne dla obu powołań przeciwdziałania duchowe, pasterskie i społeczne. Ponieważ najlepszą formą przeciwdziałania kryzysowi rodziny jest wychowanie w miłości i do miłości, dlatego drukujemy artykuł ks. J. Kamińskiego na ten temat (*Wychowanie do miłości podstawą przygotowania do małżeństwa i życia w rodzinie*).

Inną kategorię wyzwań duszpasterskich stanowią coraz liczniejsze, także w Polsce, wystąpienia z Kościoła. Zasady postępowania w sprawie formalnego aktu wystąpienia przedstawia w „Studiach Płockich” ks. T. Białobrzęski (*Zasady postępowania w sprawie formalnego aktu wystąpienia z Kościoła katolickiego*). Omawia przy tym normy postępowania w tej kwestii, zawarte w Dokumencie Konferencji Episkopatu Polski z 27 września 2007 r. Z kolei ks. W. Góralski prezentuje przemówienie Benedykta XVI do Roty Rzymskiej z 29 stycznia 2010 r. (*Sprawiedliwość, miłość i prawda u podstaw posługi sędziego kościelnego*). Ciekawa jest próba ujęcia posługi sędziego kościelnego w perspektywie czynienia *miłości w prawdzie*, co zostało – w sensie społecznym – przypomniane w encyklice Benedykta XVI *Caritas in veritate* z 2009 r.

W części filozoficzno-psychologicznej „Studiów Płockich” prezentujemy tematy, które nowa ewangelizacja musi podjąć wprost, czy to po to, aby wyjaśnić trudne problemy przeszłości, czy też po to, aby stworzyć myślenie Kościoła na zagadnienia wynikające z rozwoju nauki. Przykładem pierwszego zagadnienia jest wyjaśnienie stosunku Kościoła do takich naukowców jak Kopernik, Galileusz czy Giordano Bruno. Kościół – zwłaszcza ustami ostatnich papieży – robi rachunek sumienia w tej kwestii, a artykuł ks. T. Rutowskiego (*Decyzje błędne, ale racjonalne. Sprawa Kopernika i Galileusza*), przypomina *sine ira et studio* racje obu stron sporu.

W nowe zagadnienia neuroetyczne wprowadza nas P. Grzyb-Ciupińska (*Neuronalne korelaty poznania moralnego*). Autorka pyta, czy współczesna wiedza neurofizjologiczna może przyczynić się do wyjaśnienia poznania moralnego. Warto polecić ten artykuł wszystkim, którzy często mówią o moralności, mają tendencje do moralizowania. Poznanie wszelkich uwarunkowań – także neurofizjologicznych – czynu ludzkiego na pewno urażliwi katechetów, homiletów i wychowawców przed pokusą moralizowania.

Przed spłyceciem duchowości człowieka broni natomiast oparcie się na Bogu. Stąd nowa ewangelizacja musi pilnować rozróżnienia między duchowością teocentryczną i antropocentryczną. Przekonują nas o tym ks. R. Jaworski i M. Koczvara (*Duchowość teocentryczna i antropocentryczna*),

pokazując wyraźną różnicę w źródłach, obrazie Boga, sposobach realizacji i celach duchowości teocentrycznej i antropocentrycznej.

W perspektywie duchowości teocentrycznej można właściwie zinterpretować i przeżyć doświadczenie samotności. Przekonują nas o tym ostatnie dwa artykuły w części filozoficzno-psychologicznej bieżącego tomu „Studiów Płockich”. B. Wangler (*Doświadczenie samotności doświadczeniem osoby*) pokazuje, że samotność jest takim sposobem przeżywania człowieczeństwa, którego chce Stwórca człowieka. Umożliwia ono kształtowanie człowieczeństwa na poziomie jednostki, małżeństwa, rodziny i grupy społecznej. Doskonałą szkołą uczenia się przeżywania samotności są coraz bardziej popularne w Polsce rekolekcje ignacjańskie. C. Wilczek (*Psychologiczne aspekty ciszy i milczenia rekolekcyjnego*) nie tylko ukazuje sposoby odnalezienia Bożej miłości w ciszy rekolekcyjnej, ale próbuje zinterpretować ją w świetle niektórych teorii psychologicznych.

W historycznej części „Studiów Płockich” przypominamy najpierw dwie postacie, których okrągłe rocznice śmierci przypadają w roku 2011. Przed siedemdziesięciu laty w Działdowie Niemcy zamordowali ks. Władysława Skierkowskiego, wybitnego badacza pieśni ludowych Kurpiowszczyzny, autora takich dzieł jak *Puszcza Kurpiowska w pieśni, Wesele na Kurpiach, Muzykalność ludu kurpiowskiego*. W bieżącym tomie pisze o nim ks. T. Żebrowski (*Ks. Władysław Skierkowski (1886 – 1941). Folklorysta, zbieracz ludowych pieśni kurpiowskich*). Życie i twórczość ks. Skierkowskiego jest doskonałym przykładem związku Ewangelii i kultury, o czym pamiętało bardzo wielu księży przed II wojną światową.

Po wojnie, w zmienionej sytuacji, przyszło kierować diecezją płocką ks. biskupowi Tadeuszowi Pawłowi Zakrzewskiemu (1946 – 1961). Z okazji pięćdziesiątej rocznicy śmierci Biskupa, zasłużonego dla odbudowy życia kościelnego na Mazowszu, jego sylwetkę i dokonania przypomina ks. M. M. Grzybowski (*Tadeusz Paweł Zakrzewski biskup płocki 1946 – 1961*). Innego płockiego ordynariusza, bpa Hieronima Antoniego Szeptyckiego, który rządził diecezją płocką w drugiej połowie XVIII w. przypomina ks. T. Żebrowski (*Hieronim Antoni Szeptycki biskup płocki 1759 – 1773*). Czytając krótki biogram Biskupa, jeden z jego Listów, testament i opis pogrzebu, czytelnicy „Studiów Płockich” mogą porównać nie tylko osobowości biskupów Zakrzewskiego i Szeptyckiego, ale także zadumać się nad płynnością historii i trwałością Ewangelii.

W ostatniej części „Studiów Płockich”, poza recenzjami najnowszych publikacji, także płockich księży profesorów, drukujemy dwa ciekawe sprawozdania o charakterze historycznym. Ks. D. Majewski opisuje konwertytów w diecezji płockiej po II wojnie światowej (*Konwersje na katolicyzm w diecezji płockiej w latach 1945 – 1958*). Natomiast ks. R. Bednarczyk skrupulatnie zbiera publikacje pracowników Wydziału Katechetycznego

kurii płockiej w latach 1990 – 2010 (*Działalność wydawnicza Wydziału Katechetycznego Kurii Diecezjalnej Płockiej w latach 1990 – 2010*). Artykuł świadczy o tym, że płoccy katecheci podjęli nie tylko wyzwania związane z powrotem katechezy do szkół, ale na co dzień myślą o nowej ewangelizacji.

Tej idei służył także ks. prał. Janusz Mackiewicz, który przez 20 lat kierował Płockim Instytutem Wydawniczym, a w 2010 r. przeszedł do pracy duszpastereskiej. Wśród niezliczonej ilości publikacji, jakie w tym czasie wydał PIW, znajduje się 20 tomów „Studiów Płockich”, które osobiście przygotowywał do druku ks. dyrektor Janusz Mackiewicz. W imieniu autorów i czytelników naszego Rocznika wyrażamy Księdzu Dyrektorowi podziękowanie za kompetencję, serdeczność i koleżeńską współpracę. Niech owoc jego pracy wydawniczej pomaga odpowiadać na wyzwania współczesności.

Dziękujemy.

*Ks. I. Mroczkowski*